

FRANCO ”BIFO” BERARDI

TIETOTYÖ JA PREKAARI

MIELENTILA

Suomentaneet Mikko Jakonen, Inkeri Koskinen,
Jukka Peltokoski, Miika Saukkonen, Markus
Termonen, Eetu Viren, Akseli Virtanen ja Jussi
Vähämäki

Tutkijaliitto, Helsinki 2006

5. MITÄ AUTONOMIA TARKOITTAÄ TÄNÄÄN?

En aio tehdä historiallista kertausta autonomiaksi kutsutusta liikkeestä, vaan yritän ymmärtää sen erityislaatuista eräiden käsitteiden, kuten työstä kieltäytymisen ja luokkakokoonpanon avulla. Toimittajat käyttävät usein sanaa ”operaismo” määrittelemään Italiassa 1960-luvulla esiin tullutta poliittista ja filosofista liikettä. En alkuunkaan pidä tästä käsitteestä, sillä se palauttaa yhteiskunnallisen todellisuuden monimutkaisuuden pelkäksi havainnoksi teollisuustyöläisten keskeisyydestä myöhäisen moderniteetin yhteiskunnallisessa dynamiikassa.

Tämän filosofisen ja poliittisen liikkeen alkuperä voidaan jäljittää Mario Trontin, Romano Alquatin, Raniero Panzierin ja Toni Negrin töihin, ja sen keskeiseksi näkökulmaksi voidaan nähdä vapautuminen hegeliläisestä subjektin käsitteestä.

Hegelin perinnöstä tulevan historiallisen subjektin sijasta meidän tulisi puhua subjektivaation prosessista. Subjektivaatio ottaa subjektin käsitteellisen paikan. Tämä käsitteellinen liike on hyvin lähellä ranskalaisen jälki-strukturalismin ajamaa filosofisen maiseman muutosta. Subjektivaatio subjektin paikalla. Se tarkoittaa, ettei meidän pitäisi keskittyä identiteettiin vaan muutoksen prosessiin. Se tarkoittaa myös, että yhteiskunnallisen luokan käsitettä ei nähdä ontologisena vaan vektorimaisena käsitteenä.

Autonomian ajattelun viitekehyksessä yhteiskunnallisen luokan käsite määritellään uudelleen yhteiskunnallisen halun investoinniksi, ja se tarkoittaa kulttuuria, seksuaalisuutta, työstä kieltäytymistä. 1960- ja 1970-luvuilla ajattelijat, jotka kirjoittivat sellaisia lehtiä kuin *Classe operaia* ja *Potere operario*, eivät puhuneet halun yhteiskunnallisista investoinneista: he puhuivat paljon leninistisemmällä tyylillä. Mutta heidän filosofinen eleensä tuotti tärkeän muutoksen filosofiseen maisemaan –

työläisen keskeisyydestä subjektivaation prosessin hajauttamiseen.

Félix Guattari, joka tutustui operaismoon vuoden 1977 jälkeen ja joka tapasi autonomian ajattelijoita vuoden 1977 jälkeen, on aina korostanut ajatusta siitä, ettei meidän pitäisi puhua subjektista, vaan ”subjektivaation prosessista”. Tästä näkökulmasta voimme ymmärtää, mitä ilmaus *työstä kieltäytyminen* tarkoittaa.

Työstä kieltäytyminen ei tarkoita niinkään sitä ilmeistä tosiasiaa, että työläiset eivät halua tulla riistetyiksi, vaan jotain enemmän. Se tarkoittaa, että kapitalistinen uudelleenjärjestely, teknologinen muutos ja yleinen yhteiskunnallisten instituutioiden muutos tuotetaan päivittäisillä teoilla, joissa vetäydytään riistosta, joissa hylätään vaatimus tuottaa lisäarvoa, kasvattaa pääomaa ja kaventaa elämän arvoa. En pidä *operaismon* käsitteestä siihen sisältyvän suppeaan yhteiskunnalliseen viittaukseen palauttamisen takia, ja pidänkin parempana käyttää sanaa *kompositionismi*, kokoonpano.¹ Yhteiskunnallisen kokoonpanon tai luokkakokoonpanon käsitteellä (jota keskustelumme kohteena ovat ajattelijat käyttävät laajalti) on paljon enemmän yhteistä kemian kuin yhteiskunnan historian kanssa.

Pidän ajatuksesta, että paikka, jossa yhteiskunnalliset ilmiöt tapahtuvat, ei ole kiinteä, kivetty ja historiallinen, Hegelistä polveutuva territorio, vaan kemiallinen ympäristö, jossa kulttuuri, seksuaalisuus, taudit ja halut taistelevat ja kohtaavat ja sekoittuvat ja vaihtavat jatkuvasti maisemaa. Jos käytämme kokoonpanon käsitettä, voimme ymmärtää paremmin, mitä autonomia tarkoittaa: ei subjektien konstituutiota, ei ihmisten vahvaa identifioitumista historialliseen kohtaloon, vaan jatkuvaa yhteiskunnallisten suhteiden muutosta, seksuaalista identifikaatiota ja ei-identifikaatiota sekä työstä kieltäytymistä.

¹ Työläiset, italiaksi *operaia*. – *Suom. huom.*

Halun yhteiskunnallisen investoinnin monimutkaisuus itse asiassa tuottaa työstä kieltäytymisen.

Tämän näkökulman mukaan autonomia tarkoittaa sitä, että yhteiskunnallinen elämä ei riipu vain taloudellisen vallan asettamasta kurinpidollisesta säätelystä, vaan se riippuu myös sisäisistä siirtymistä, suunnanmuutoksista, aloilleen asettumisista ja purkautumista, jotka muodostavat elävän yhteiskunnan itsemuotoutumisen prosessin. Kamppailu, vetäytyminen, vieraantuminen, sabotaasi, paon viivat kapitalistisen järjestelmän hallinnasta.

Autonomia on yhteiskunnallisen ajan itsenäisyyttä kapitalismin väliaikaisuudesta.

Tätä tarkoittaa ilmaus työstä kieltäytyminen. Työstä kieltäytyminen tarkoittaa varsin yksinkertaisesti: en halua mennä töihin, koska jään mieluummin nukkumaan. Mutta tämä laiskuus on älyn, teknologian ja edistyksen lähde. Autonomia on yhteiskunnallisen ruumiin itsesäätelyä sen itsenäisyydessä ja sen vuorovaikutuksessa kurinpidollisten normien kanssa.

Autonomia ja säätelyn purkaminen

Autonomialla on toinenkin puoli, joka on tähän saakka otettu huomioon harvemmin. Työläisten autonomisoituminen kurinalaisesta roolistaan synnytti yhteiskunnallisen maanjärjestyksen, joka laukaisi kapitalistisen säätelyn purkamisen. Thatcherin ja Reaganin kaudella maailman näyttämölle kirjautunut säätelyn purkaminen voidaan nähdä kapitalistisena vastauksena työvoiman autonomisoitumiselle kurinalaisesta järjestyksestä. Työläiset vaativat vapautta kapitalistisesta säätelystä, sitten pääoma teki samoin, mutta päinvastaisessa järjestyksessä. Valtiosäätelyä vapautuminen on muuttunut yhteiskunnallista tehdasta hallitsevaksi taloudelliseksi despotismiksi. Työläiset vaativat vapautta teollisen tehtaan elinikäisestä vankilasta. Säätelyn purkaminen vastasi työvoiman joustavoittami-

sella ja pirstaloimisella. Autonomialiike laukaisi 1970-luvulla vaarallisen prosessin, joka kehittyi kapitalismin kurinalaisesta järjestyksestä kieltäytymisestä kapitalistiseksi kostoksi, joka otti muodokseen säätelyn purkamisen, yrityksen vapauden valtiosta, yhteiskunnallisen suojan tuhoamisen, tuotannon alasajon ja ulkoistamisen, yhteiskunnallisten menojen leikkaukset, veronalennukset ja viimein joustavoittamisen.

Autonomisaation liike itse asiassa laukaisi horjuttamisen, joka kohdistui työmarkkinaosapuolten satavuotisen painostuksen ja valtiosäätelyn tuloksena syntyneeseen yhteiskunnalliseen viitekehykseen. Teimmekö kauhean virheen? Pitäisikö meidän katua sabotaaseja ja erimielisyyksiä, autonomiaa ja työstä kieltäytymistä, jotka näyttävät yllyttäneen kapitalistisen säätelyn purkamiseen?

Ehdottomasti ei.

Autonomian liike tosiasiaa ennakoiki kapitalistisen siirron, mutta säätelyn purkamisen prosessi oli kirjoitettu sisään tulevaan kapitalistiseen jälkiteollistumiskehitykseen, ja se oli luonnollisestikin sisällytetty teknologiseen uudelleenjärjestelyyn ja tuotannon globalisaatioon.

Työstä kieltäytymisen, tehtaiden informatisoinnin, työpaikkojen leikkausten ja ulkoistamisen sekä työvoiman joustavoittamisen välillä on löyhä suhde. Mutta tämä suhde on paljon monimutkaisempi kuin syyseuraus-ketju. Säätelyn purkaminen oli kirjoitettu sisään uusien teknologioiden kehitykseen, joka salli kapitalististen yritysten päästää globalisaation prosessi valloilleen.

Vastaava prosessi tapahtui samoihin aikoihin mediakentällä.

Ajattelle vapaita radioasemia 1970-luvulla. Italiassa valitsi tuolloin valtion monopoli, ja vapaat radiolähetykset olivat kiellettyjä. Vuosina 1975–76 ryhmä mediaaktivisteja alkoi luoda pieniä vapaita radioasemia, kuten Radio Alicen Bolognaan. Perinteinen vasemmisto (Italian Kommunistinen puolue ja niin edelleen) arvosteli ankarasti näitä media-aktivisteja varoittaen julkisen mediakoneis-

ton heikentämisen vaaroista ja ovien avaamisesta yksityisomisteiselle medialle. Pitäisikö meidän ajatella tänään, että nuo perinteisen vasemmiston ihmiset olivat oikeassa? En usko niin, vaan uskon, että he olivat tuolloin väärässä, sillä valtiollisen median monopolin loppuminen oli väistämätöntä, ja ilmaisuvapaus on parempi kuin keskitetty media. Perinteinen valtiotasemmisto oli konservatiivinen voima, tuomittu häviämään, sillä se yritti epätoivoisesti säilyttää vanhan viitekehyksen, joka ei voinut kestää enää pidempään jälkiteollisen muutoksen uudessa teknologisessa ja kulttuurisessa tilanteessa.

Voisimme sanoa paljolti samaa Neuvosto-imperiumin ja niin kutsutun reaaliosialismin päättymisestä.

Kaikki tietävät, että venäläiset elivät luultavasti paremmin kaksikymmentä vuotta sitten kuin tänään, ja uskoteltu Venäjän yhteiskunnan demokratisointi on tarkoittanut tähän mennessä enimmäkseen turvajärjestelyjen tuhoamista sekä aggressiivisen kilpailun, väkivallan ja taloudellisen korruption valloilleen pääsyn yhteiskunnallista painajaisista. Mutta sosialistisen hallinnon kaatuminen oli väistämätöntä, koska tuo järjestys tukahdutti halun yhteiskunnallisten investointien dynamiikkaa ja koska totalitaarinen hallinto lykkäsi kulttuurista innovatiivisuutta. Kommunististen hallintojen kaatuminen oli kirjoitettu sisään kollektiivisen älyn yhteiskunnalliseen kokoonpanoon, uuden globaalin median luomaan mielikuvitukseen sekä halun kollektiiviseen investointiin. Tästä syystä demokraattinen älymystö ja erimieliset kulttuuriset voimat ottivat osaa sosialistisen hallinnon vastaiseen kamppailuun, vaikka ne tiesivät, ettei kapitalismi ole paratiisi. Säätelyn purkaminen raaistaa nyt aiempaa neuvostoyhteiskuntaa ja ihmiset kohtaavat ennennäkemätöntä riistoa ja kurjuutta ja nöyryytystä, mutta muutos oli väistämätön, ja tavallaan se täytyy nähdä edistykseksi muutokseksi. Säätelyn purkaminen ei tarkoita vain yksityisten yritysten vapautumista valtiosäätelystä sekä julkisten kulujen ja yhteis-

kunnallisen turvan vähenemistä. Se tarkoittaa myös työvoiman lisääntyvää joustavoittamista.

Joustavan työvoiman todellisuus on kapitalistisesta säätelystä vapautumisen toinen puoli. Meidän ei pidä aliarvioida työstä kieltäytymisen ja sitä seuranneen joustavoittamisen välistä yhteyttä.

Muistan kuinka yksi autonomialiikkeen proletaarien vahvoista ideoista 1970-luvulla oli ajatus: ”prekaarisuus on hyvää”. Työpaikkojen prekaarisuus on autonomiaa läpi elämän kestävästä vakaasta ja säännöllisestä työstä. 1970-luvulla monet ihmiset tapasivat työskennellä muutamana kuukaudena, lähteä sitten matkoille ja palata taas töihin joksikin aikaa. Tämä oli mahdollista lähes täys-työllisyyden ja tasa-arvoisen kulttuurin aikana. Tämä tilanne salli ihmisten työskennellä omien intressiensä eikä kapitalististen intressien mukaan, mutta oli melko selvää, että näin ei voinut jatkua loputtomiin, ja 1980-luvun uusliberaali vastaisku olikin suunnattu kääntämään voimasuhteet.

Säätelyn purkaminen ja työvoiman joustavoittaminen ovat olleet työläisten autonomian seurausta ja sen nurinkääntämistä. Meidän täytyy käsittää, ettei näin ole vain historiallisista syistä. Jos haluamme ymmärtää mitä pitäisi tehdä tänään, täysin joustavoitetun työvoiman aikana, meidän täytyy ymmärtää kuinka kapitalistinen yhteiskunnallisen halun haltuunotto saattoi tapahtua.

Kognitiivisen työn ja rekombinoidun pääoman välisen liiton nousu ja tuho

Viimeisten vuosikymmenten aikana koneiden informatiointi on näytellyt merkittävää osaa työvoiman joustavoittamisessa yhdessä tuotannon tärkeimpien syklien immaterialisaation ja älyllistämisen kanssa.

Uusien sähköisten teknologioiden käyttöönotto sekä tuotantopsyklin informatiointi avasivat väylän globaalin –

reterritoralisoidun, delokalisoidun ja depersonifoidun – infotuotannon verkostojen luomiselle. Työn subjekti voidaan identifioida enenevissä määrin globaalien info-tuotannon verkostoihin.

Teollisuustyöläinen hylkäsi roolinsa tehtaassa saavuttaen vapautta kapitalistisesta hallinnasta. Tämä tilanne ajoi kuitenkin kapitalistit investoimaan työvoimaa säästäviin teknologioihin ja muuttamaan työn teknistä kokonpanoa entistä joustavammaksi.

Työvoiman älyllistäminen ja immaterialisaatio on yksi tuotantomuotoja koskevan yhteiskunnallisen muutoksen puoli. Planeetanlaajuinen globalisaatio on toinen. Immaterialisaatio ja globalisaatio ovat yhteen liittyviä ja toisiaan täydentäviä ilmiöitä. Globalisaatiolla on kyllä materiaallinenkin puolensa, sillä teollinen työvoima ei katoa jälkiteollisena aikana vaan muuttaa kohti maantieteellisiä alueita, joilla sille on mahdollista maksaa alhaisia palkkoja ja joissa säännöksiä noudatetaan surkeasti.

Vuonna 1967 Mario Tronti kirjoitti *Classe operaia* -lehden numerossa: ”tärkein ilmiö seuraavina vuosikymmeninä tulee olemaan työväenluokan kehittyminen globaalissa planeetan laajuisessa mittakaavassa”. Tämä intuitio ei perustunut kapitalistisen tuotantoprosessin analyysille vaan pikemminkin ymmärrykselle työvoiman yhteiskunnallisen kokoonpanon muodonmuutoksesta. Globalisaatio ja informatisaatio voitiin ennakoida työstä kieltäytymisen seurauksina länsimaisissa kapitalistisissa maissa.

1900-luvun viimeisten kahden vuosikymmenen aikana olemme todistaneet eräänlaista älytyön ja rekombinoituneen pääoman välistä liittoa. Se, mitä kutsun rekombinoiduksi, ovat ne kapitalismin osa-alueet, jotka eivät liity läheisesti erityisiin teollisiin sovelluksiin vaan jotka voidaan siirtää helposti yhdestä paikasta toiseen, yhdestä teollisesta sovelluksesta toiseen, yhdeltä taloudellisen toiminnan sektorilta toiselle ja niin edelleen. Finanssipääomaa, joka ottaa keskeisen roolin 1990-luvun kulttuurissa ja politiikassa, voidaan kutsua rekombinoiduksi.

Finanssipääoman ja älytyön liitto on saanut aikaan tärkeitä kulttuurisia vaikutuksia, nimittäin työvoiman ja yritysten ideologisen identifi kaation. Työläiset on saatu näkemään itsensä itsellisinä yrittäjinä, eikä tämä ollutkaan täyttä valhetta dotcom-aikana, jolloin älytyöläinen saattoi muodostaa oman yrityksensä investoimalla vain omaan älylliseen voimaansa (idea, projekti, kaava) kilpailuvalltina. Tämä oli aikaa, jona Geert Lovink määritteli ”dotcomismin” merkittävässä kirjassaan *Dark Fiber*.¹ Mitä dotcomismi oikein oli?

Dotcom-romahdus

Vuoden 1987 Wall Streetin romahdus keskeytti korkeasuhdannekierron, joka oli luonnehtinut Reaganin monetarististen ja neoliberaalien käytänteiden ensimmäistä hyväksyntää. Markkinat moneksi viikoksi maahan painaneen myrskyn aikana (mikä ei ollut mitään verrattuna siihen, mitä oli tuleva vuosien 2000 ja 2002 välissä) analyttikot tarjosivat ilmiölle mielenkiintoista selitystä: osa kansainvälisestä finanssisysteemistä oli modernisoitu ja yhdistetty internetiin. Kauan ennen kuin internet astui arkielämään, jotkut kansainvälisen rahoituksen sektorit olivat alkaneet tehdä informaatiojärjestelmistään keskinäisesti riippuvaisia reaaliajassa.

Joka tapauksessa, koska kaikkia kansainvälisiä finanssisysteemejä ei oltu yhdistetty toisiinsa – niin asiantuntijat väittivät – kommunikaatiojärjestelmien aukot ja yhteensopimattomuus häiritsivät vaihtokurssien likviditeettiä ja estivät nopean ja koordinoitun amerikkalaispankkien väliintulon. Jotta näiden koordinaatiossa tapahtuneiden viiveiden uusiutuminen voitaisiin estää, raha-

¹ Geert Lovink: *Dark Fiber. Tracking Critical Internet Culture*. MIT Press 2003.

markkinoiden informatisointia ja telekommunikaation järjestelmien kattavuutta täytyi parantaa. Tämä tapahtui seuraavien vuosien aikana. 1990-luvulla informaation ja rahamarkkinoiden vaihtoarvojen jakelu oli niin laajalle levinnyttä, että se mahdollisti kapillaarisen ja massaluonteisen osallistumisen finanssisijoitusten virtaan.

Verkosta tuli massakapitalismin pääasiallinen tukija ja se jatkoi kapitalismin pitkää laajentumisen vaihetta viime vuosisadan viimeisellä vuosikymmenellä. Miljoonat amerikkalaiset ja eurooppalaiset alkoivat investoida rahojaan, ostaa ja myydä osuuksia omista kodeistaan. Koko rahoitusmarkkinajärjestelmästä tuli tiukasti yhdistynyt. Tänäkin pitkä laajentumisen vaihe on joutunut kriisiin. Näemme, toisin kuin vuonna 1987, että itse asiassa pääasiallinen vaara globaalille järjestelmälle on sen liittymien kaiken kattava luonne. Verkossa, tässä yleisen markkinoinnin osallistumisen fantastisessa monistajassa, riskit muuttuvat sen kriisien monistajiksi sekä paon pisteiksi mediaattis-finanssisesta kontrollijärjestelmästä.

Mutta tässä prosessissa on myös toinen puoli. Massatason osallistuminen finanssimarkkinoille sai 1990-luvulla aikaan sen, että nopea kognitiotuottajien itseorganisaation prosessi lähti liikkeelle. Kognitiotyöläiset sijoittivat asiantuntijuuteensa, tietoonsa ja luovuuteensa ja löysivät arvopaperimarkkinoilta keinot luoda yrityksiä. Muutamien vuosien ajaksi yrittäjämallista muodostui piste, jossa finanssipääoma ja korkeasti tuottava kognitiivinen työ kohtasivat.

Libertaarinen ja liberaali ideologia, joka hallitsi (amerikkalaista) kyberkulttuuria 1990-luvulla, idealisoi markkinat esittämällä ne puhtaaksi, lähes matemaattiseksi ympäristöksi. Tässä ympäristössä – kuten luonnon kamppailussa, jossa vahvimman selviytyminen mahdollistaa evoluution – työ tulisi löytämään tarvittavat keinot, joilla arvottaa itseään ja joiden avulla se kykenisi muuttumaan yritykseksi. Kun se kerran oli jätetty oman dynamiikkansa varaan, verkkomainen talousjärjestelmä oli määrätty opti-

moimaan taloudelliset hyödyt kaikille, niin omistajille kuin työläisille, koska myös jako omistajien ja työläisten välillä tulisi muuttumaan yhä havaitsemattommaksi astuttaessa sisään virtuaaliseen tuottavaan kiertoon.

Tämä malli, jota teoretisoivat muiden muassa sellaiset kirjoittajat kuten Kevin Kelly ja jonka *Wired*-lehti muotoili eräänlaiseksi digitaalis-liberaaliksi, ylenkatseiseksi ja voitokkaaksi *Weltanschauungiksi*, meni konkurssiin uuden vuosituhatosen ensimmäisten vuosien aikana yhdessä dotcom-maailmaa asuttaneiden uuden talouden ja itsensä työllistäneiden kognitioyrittäjien armeijan kanssa.

Se meni konkurssiin, koska täysin vapaiden markkinoiden malli on käytännöllinen ja teoreettinen vale. Pitkällä aikavälillä neoliberalismi ei tukenut vapaita markkinoita vaan monopolia. Samalla kun markkinat oli idealisoitu vapaaksi tilaksi, jossa tiedot, asiantuntijuus ja luovuus kohtasivat, todellisuus osoitti, että johdossa olleet suuryhtiöt toimivat tavalla, joka kehitti libertaarista toimintaa vastaan teknologisia automatismeja, siunasi itsensä joko median tai rahan vallalla ja viimein ryösti häpeilemättä osakkeenomistajien ja kognitiivisen työvoiman joukot.

Vapaiden markkinoiden valheen on paljastanut Bushin hallinto. Sen käytäntönä on monopolien eksplisiittinen suosiminen (alkaen Bill Gatesin skandaalinomaisesta absolutisoinnista koskien hänen auktoriteettinsa vaihtamista suurille vaalilahjoituksille perustuvaan poliittiseen liittolaisuuteen). Se on protektionistinen käytäntö, joka alistaa heikot valtiot markkinoiden avaamiselle antaen samalla Yhdysvalloille mahdollisuuden asettaa 40 % tullit teräkselle. Bushin voiton myötä libertaarinen ja liberaali ideologia on lyöty ja palautettu tekopyhään sisällöttömien banaliteettien toistamiseen. Geert Lovink ei kirjassaan kuitenkaan vajoa amerikkalaiseen liberaaliin ideologiaan, voitettuun viholliseen. Sen sijaan hän yrittää saada meidät ymmärtämään, mitä tapahtui tuotannon tasolla dotcom-manian vuosien aikana.

Hän sanoo, että meillä ei ole mitään syytä hurrata dotcom-romahdukselle. Dotcom-maniaa luonnehtinut ideologia oli fanaattinen representaatio velvoittavasta optimismista ja taloudellisesta *fideismistä*. Mutta näinä vuosina kehittynyt todellinen prosessi sisältää elementtejä niin yhteiskunnallisesta kuin teknologisesta innovaatiosta: elementtejä, jotka meidän tulisi rekuperoida ja aktualisoida uudelleen.

1990-luvun toisella puoliskolla tapahtui todellinen luokkataistelu korkeiden teknologioiden (*hi-tech*) tuottavien piirien sisällä. Verkon muutosta on luonnehdittu tämän kamppailun avulla. Tuon kamppailun tulos on tällä hetkellä epäselvä. Varmastikin vapaiden ja luonnollisten markkinoiden ideologia osoittautui karkeaksi virheeksi. Idea, jonka mukaan markkinat toimivat ympäristönä, jossa ideat, projektit sekä palveluiden tuottavan laatu ja hyödyllisyys kohtaavat tasa-arvoisesti, on pyyhitty pois sen yksinkertaisen tosiasian myötä, että monopolit ovat aloittaneet sodan itsensä työllistäneiden kognitio-työläisten *multitudoa* ja pienkauppiaiden kohtalaisen pateettista massaa vastaan.

Selviytymiskamppailua ei voittanut kaikkein menestynein ja voitokkain, vaan se, joka veti aseensa esiin. Väkivallan, ryöstön, systemaattisen varastamisen, minkä tahansa aseiden, jolla voi rikkoa lailliset ja eettiset normit. Bushin ja Gatesin yhteenliittymä rankaisi markkinoiden joustavoittamisesta, ja tässä vaiheessa virtuaalisen luokan sisäinen kamppailu päättyi. Yksi osa virtuaalista luokkaa astui tekno-militaariseen kompleksiin: toinen osa (suuri enemmistö) erotettiin yrityksestä ja työnnettiin eksplisiittisen proletariaatin marginaaleihin. Kulttuurisella tasolla olosuhteet kognitariaatin yhteiskunnallisen tietoisuuden muodostumiselle ovat siten syntyneissä ja tämä voi olla kaikkein tärkein ilmiö tulevana vuosina, ainoa mahdollisuus tarjota ratkaisuja katastrofiin.

Dotcomit olivat harjoituslaboratorio tuottavalle muodolle, mutta myös markkinoille. Lopulta monopolit

valloittivat ja tukehduttivat markkinat. Itsensä työllistäneiden yrittäjien armeija ja mikrokapitalistien hanke ryöstettiin ja hajotettiin. Näin alkoi uusi vaihe: ryhmät, jotka tulivat hallitseviksi nettitalouden kierron aikana, muodostivat liiton vanhan talouden hallitsevan ryhmän kanssa (Bushin klaanin, joka edustaa öljy- ja sotateollisuutta). Tämä siirtymä merkitsi estettä globalisaation projektille. Neoliberalismi tuotti oman negaationsa, ja ne, jotka olivat sen kaikkein innokkaimpia kannattajia, muuttuivat sen marginalisoiduiksi uhreiksi.

Lovinkin *Dark Fiberin* päähuomion kohde on internet. Mitä se on ollut, millaiseksi se on muuttunut ja erityisesti mitä se tulee olemaan? 1990-luvun puolivälissä alkanut keskustelu avasi aukkoja kyberkulttuurin sisälle ja jakoi sen monenlaisten toimijoiden teoreettiset ja luovat polut. Heti kun internetistä tuli diffuusimpi ja se paljasti kulttuurisia, teknologisia ja yhteisiä synergioita, mainostajat ja kauppiat saapuivat perässään fanaattinen voitontavoittelijoiden seurue.

Luonnollisesti heillä oli vain yksi kysymys: voiko internetistä tulla rahantekokone. ”Asiantuntijat” (joiden ydin koostui kirjavasta joukosta taiteilijoita, hakkereita ja tekno-yhteiskunnallisia kokeilijoita) vastasivat Sibyllan tavoin. Californian *Wiredin* digeraatti vastasi, että internet oli määrätty monistamaan kapitalismin voimat, avaamaan laajat immateriaaliset markkinat ja pettämään talouden lait, jotka ennustivat kriisejä ja viiveitä sekä tulojen vähentymistä ja arvon laskua.¹ Kukaan ei varsi-

¹ Digeraatti tarkoittaa digislangissa ”kybereliittä”, joka on vaikuttanut kaikkein eniten netin ja informaatioteknologian vallankumoukseen. Heitä ei kuvailla etujoukkona, joka taistelee etulinjassa, vaan itse etulinjana. Sana ”digeraatti” on muodostettu sanoista ”digitaalinen” ja ”litteraatti”. Digeraattiin kuuluvat sekä huippuohjelmoijat että erilaiset etulinjan kokeilijat, kuten blogaajat, nettivisionäärit jne. – *Suom. huom.*

naisesti vastustanut näitä ihmisiä. Nettitaiteilijoilla ja media-aktiivisteilla oli muuta tekemistä ja heidän kriittisyytensä ja varauksensa aihetta kohtaan toimivat ikään kuin lohdutuksena niille luusereille, jotka eivät kyenneet astumaan isoon klubiin.

Digeraatit, kyberpunkit, digitaalivisionäärit ja nettitaiteilijat antoivat kuplan kasvaa. Nettipiireihin tullut raha oli käytännöllistä kaikenlaisen teknologisen, kommunikaatiivisen ja kulttuurisen kokeilun luomiseen. Joku kutsui tätä *funky*-bisnekseksi. Luova työ löysi tavan rohmuta rahaa laskien, liikalihavien ja pienten kapitalistien koko joukosta. Totuus on, että kukaan (tai hyvin harva) ei sanonut, ettei internet ole rahantekokone. Se ei koskaan ole ollut sellainen, eikä se voi koskaan olla sellainen. Varovaisesti: tämä ei tarkoita sitä, etteikö netillä olisi mitään tekemistä talouden kanssa. Päinvastoin, siitä on tullut pääoman tuotannon ja realisoinnin kiistämätön infrastruktuuri. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että sen erityinen kulttuuri voitaisiin palauttaa talouteen. Internet on avannut uuden luvun tuotannon prosessissa. Hyödykkeiden dematerialisointi, yhteistyön periaate ja rikkomaton jatkuvuus tuotannon ja kulutuksen välillä ovat tehneet hyödykkeen arvon perinteiset määrittelyn kriteerit tarpeettomiksi. Kaikki, jotka kytkeytyy verkkoon, eivät näe itseään asiakkaina vaan työtovereina johtuen siitä, että he eivät halua maksaa. AOL, Microsoft ja muut hait voivat tehdä mitä haluavat, mutta ne eivät kykene muuttamaan tätä tosiasiaa, joka ei ole ainoastaan anarkohtava kulttuurinen juonne, vaan digitaalisen työsuhteen ydin.

Meidän ei tule ajatella, että internet on erikoinen saari, jolla muita ihmissuhteita hallitseva arvostamisen periaate joutuu kriisiin. Päinvastoin, netti on luonut käsitteellisen avautuman, joka on määrätty laajentumaan. Vapauden periaate ei ole marginaalinen poikkeus, vaan siitä voi tulla universaali materiaalsiin ja immateriaalisiin hyödykkeisiin käsiksipääsyn periaate.

Dotcom-romahduksen myötä kognitiivinen työ on erottanut itsensä pääomasta.

Digitaaliartesaanit, jotka 1990-luvun aikana tunsivat itsensä oman työnsä tuottajiksi, tulevat hitaasti tajuaamaan, että heidät on petetty, pakkolunastettu. Tämä tulee luomaan olosuhteita kognitiotyöläisten uudelle tietoisuudelle. Viimeksi mainitut tulevat huomaamaan, että vaikka heillä on hallussaan kaikki tuottava voima, tietämättömien keinottelijoiden vähemmistö, joka on taitava ainoastaan käsittelemään tuottavan prosessin lailisia ja rahoituksellisia puolia, on pakkolunastanut heiltä voiman hedelmät. Virtuaalisen luokan tuottamaton joukko, lakimiehet ja kirjanpitäjät, anastavat itselleen fyysikkojen ja insinöörien, kemistien, kirjoittajien ja mediaoperaattorien kognitiivisen lisäarvon. Mutta kognitiotyöläiset voivat irrottaa itsensä semiokapitalismin juridisesta ja rahoituksellisesta linnakkeesta ja rakentaa suoran suhteen yhteiskuntaan yhdessä käyttäjien kanssa: silloin alkaa kenties kognitiivisen työvoiman autonomisen itseorganisaation prosessi. Tämä prosessi on jo käynnissä, kuten kokemukset media-aktivismista ja siirtotyövoiman solidaarisuusverkostojen luomisesta osoittavat.

Näiden kokemusten pohjalta meidän on ajateltava uudelleen 1900-luvun kysymys intellektuellista. Geert Lovinkin kirjassa tämä kysymys nousee uudelleen esiin. Hänen henkilökuvansa virtuaalisesta intellektuellista kirjan ensimmäisessä osassa on sekä synteettinen omaelämäkerta että kuvailu erilaisista intellektuaalisista asenteista, jotka luonnehtivat kognitiivisen sfäärin muotoutumista. Yrityksissä toimivan ”orgaanisen” intellektuellin hahmon sekä radikaalin ja nostalgisen humanistipessimistin hahmon (jotka olivat hallitsevia intellektuellityyppejä 1990-luvulla) välille Lovink asettaa nettikriitikon hahmon, joka on epädogmaattinen ja utelias sitä kohtaan, mitä tapahtuu, ja joka samaan aikaan vastustaa mitä tahansa ideologisen ja erityisesti taloudellisen hegemonian muotoa. Mutta pelissä on paljon enemmän kuin kulttuurinen muoti, joka on

vastapainona toiselle. Pelissä on siirtymä pois 1900-lukua luonnehtineelta poliittiselta näyttämöltä ja täysin toisenlaisen näyttämön luominen.

1900-lukua hallitsi ”ylärakenteellisen” intellektuellin hahmo, käyttäkseni Engelsiltä, Leniniltä ja Gramscilta peräisin olevaa muotoilua. Vallankumouksellisen kommunistiliikkeen näkökulmasta intellektuelli oli esiteollinen hahmo, jonka toimintaa määritti elimellisesti valinta yhdistyä teolliseen luokkaan. Leninistinen puolue on sellaisten intellektuellien ammatillinen muodostelma, joka valitsi proletariaatin asioiden palvelemisen. Gramsci lisäsi ratkaisevia innovaation elementtejä leninistiseen käsitykseen, kun hän esitteli kulttuurisen hegemonian teeman, ideologisen työn erityisyyden, joka voisi kehittää poliittisen vallan seisauttamisen prosessia. Mutta Gramsci pysyi perustavalla tavalla kiinnittyneenä ajatukseen intellektuellista tuottamattomana voimana, kiinnittyneenä ideaan kulttuurista puhtaana konsensusena ideologisten arvojen kanssa. 1900-luvulla tapahtunut kulttuurin teollistumisen kehitys muokkasi näitä hahmoja, ja kriittinen ajattelu huomasi tämän paetessaan Frankfurtista Hollywoodiin.

Benjamin ja Marcuse, Adorno ja Horkheimer, Brecht ja Kracauer huomioivat tämän siirtymän. Mutta vasta digitaalisen verkon myötä muotoiltiin uudelleen koko se tuotannon prosessi, jonka intellektuaalinen työ oletettiin muotoilussa, joka Marxilla oli *Grundrissessä* ja jonka määrittelee ilmaisu ”general intellect”.

Pierre Levy kutsuu sitä *kollektiiviseksi älyksi*, Derrick de Kerkhove osoittaa, että se on itse asiassa *konnektiivista älyä*. Äärettömästi sirpaloitunut kognitiivisen työn mosaiikki muuttuu virtaavaksi prosessiksi universaalien telemaattisen verkoston sisällä. Näin työn ja pääoman muodot määrittyvät uudelleen. Pääoma muuttuu yleistetyksi semioottiseksi virraksi, joka kulkee globaalin talouden suonissa työn muuttuessa samalla jatkuvaksi lukemattomien toisiinsa linkittyneiden semioottisten toimijoiden

älyn aktivoinniksi. Elvyttämällä yleisen älyn käsitteen 1990-luvulla italialainen kokoava ajattelu (Paolo Virno, Christian Marazzi, Carlo Formenti, Maurizio Lazzarato) on esitellyt *massaintellektuaalisuuden* käsitteen ja painottanut vuorovaikutusta työn ja kielen välillä.

Meidän täytyi kulkea läpi dotcom-kiirastulen, läpi työn ja kapitalistisen yrityksen fuusion illuusion, ja sitten läpi taantumun ja loputtoman sodan helvetin, jotta voimme nähdä ongelman tulevan esille selvin termein. Yhtäältä rahoituksellisen kasaantumisen hyödytön ja obsessoiva systeemi sekä julkisen tiedon yksityistäminen, vanhan teollisen talouden perintö. Toisaalta tuottava työ, joka yhä enenevässä määrin on kirjoitettu sisään yhteiskunnan kognitiivisiin toimintoihin: kognitiivinen työ, joka alkaa nähdä itsensä kognitariaattina rakentaa pääomasta riippumattomia tiedon, luomisen, hoivan, keksimisen ja koulutuksen autonomisia instituutioita.

Sirpaloituminen, epätoivo ja itsemurha

Verkkotaloudessa joustavuus on kehittynyt työvoiman *sirpaloitumiseksi*. Sirpaloituminen tarkoittaa aikaaktiivisuuden pirstoutumista. Työläinen ei ole enää olemassa persoonana. Hän on vain rekombinoidun semiosiksen mikrofragmenttien vaihdettava tuottaja, joka sisältyy verkoston jatkuvaan virtaukseen. Pääoma ei maksa enää siitä, että työläinen on läsnä ollakseen riistettävissä pitkän jakson ajan, se ei maksa enää palkkaa kattaakseen työtä tekevän persoonan taloudellisten tarpeiden koko alan. Työläiselle (pelkkä kone, jolla on aivot, joita voidaan käyttää jonkin aikafragmentin verran) maksetaan hänen pistemäisestä suorituksestaan. Työaika sirpaloidaan ja *solukoistetaan*. Ajan solut ovat myytävänä netissä ja yritys voi ostaa niin monta kuin tarvitsee. Kännykkä on työkalu, joka kuvaa parhaiten fraktaalityöläisen ja rekombinoidun pääoman suhdetta.

Älytyö on mikroskooppisten fragmenttien valtameri ja solukoiminen on keino järjestää ajan sirpaleet yhden puolivalmisteen viitekehyksessä. Kännykkä voidaan nähdä älytyön liukuhihnaksi: mikä tapasi olla työvoiman autonomiaa ja poliittista valtaa, on tullut täydellisen riippuvaiseksi älytyöstä globaalin verkoston kapitalistisessa organisaatiossa. Tämä on semiokapitalismin luomisen keskeinen ydin. Mikä tapasi olla työstä kieltäytymistä, on tullut täydelliseksi riippuvuudeksi tunteista ja ajattelusta informaatiovirrassa. Ja tämän seuraus on eräänlainen hermorumahdus, joka iskee globaaliin mieleen ja synnyttää jotain, mitä kutsun dotcom-romahdukseksi.

Dotcom-romahdus ja finanssimassakapitalismin kriisi voidaan nähdä yhteiskunnallisen halun taloudellisen investoinnin romahtamisen seurauksena. Käytän sanaa romahtaa merkityksessä, joka ei ole metaforinen, vaan ennemminkin kliininen kuvaus siitä, mitä länsimaaisessa mielessä on tapahtumaisillaan. Käytän sanaa romahtaminen ilmaistakseni psykologisen organismin todellisen patologisen luhistumisen. Mitä me olemme nähneet, on psykopatologinen ilmiö, globaalin mielen luhistuminen. Näen nykyisen taloudellisen laman psyykkisen lamaanuksen sivuilmiönä. Intensiivinen ja pitkittynyt halun sekä mentaalisten ja libidinaalisten energioiden investointi työhön on tuottanut psyykkisen ympäristön luhistumiselle, joka ilmentää nyt itseään taloudellisen taantumien kentällä, sotilaallisen aggression kentällä ja itsemurhien lisääntymisenä.

Huomiotaloudesta on tullut tärkeä aihe uuden talouden ensimmäisinä vuosina. Virtuaalityöläisillä on aina vain vähemmän aikaa huomiolle, heidät on hukutettu älyllisten työtehtävien tulvaan, eikä heillä ole enää aikaa omistautua omalle elämälleen, rakkaudelle, huolenpidolle ja tunteille. He ottavat Viagraa, koska heillä ei ole aikaa seksuaalisille valmisteluille. Solukoituminen on tuottanut eräänlaisen elämänammatin. Seurauksena on sosiaalisten suhteiden psykopatologisoituminen. Sen oireet

ovat varsin ilmeisiä: joka kuukausi myydään miljoonia pakkauksia Prozacia, keskittymishäiriöiden epidemiat nuorison keskuudessa, Ritalinin kaltaisten huumeiden leviäminen kouluissa lasten keskuudessa, paniikkiepidemioiden leviäminen...

Uuden vuosituhannen ensimmäisten vuosien skenaarioriota näyttää hallitsevan todellinen psykopaattisen käyttäytymisen aalto. Itsetuhoisten ilmiöiden leviäminen ylittää huomattavasti islamilaisen fanaattisen marttyyriuden rajat. Siten 9/11:n itsemurhasta on tullut ratkaiseva poliittinen teko globaalilla politiikan näyttämöllä.

Aggressiivista itsemurhaa ei pitäisi nähdä vain epätoivon ja aggression ilmentymänä, se pitäisi nähdä lopun julistukseksi. Itsetuhoisuuden aalto näyttää vihjaavan, että ihmiskunnalta on loppunut aika, ja epätoivosta on tullut vallitseva tapa ajatella tulevaisuutta.

Entä sitten? Minulla ei ole vastausta. Kaikki mitä voimme tehdä, on se, mitä me itse asiassa jo teemme: älytön itseorganisaatio on ainoa tapa ylittää psykopaattinen nykyisyys. En usko, että maailmaa voidaan hallita Järjellä. Valistuksen utopia on epäonnistunut. Mutta ajattelen, että itseorganisointuneen tiedon levittäminen voi luoda yhteiskunnallisen viitekehyksen, joka sisältää äärettömiä autonomisia ja itseensä luottavia maailmoja.

Verkoston luomisen prosessi on niin monimutkainen, ettei sitä voida hallinnoida ihmisjärjellä. Globaali mieli on liian monimutkainen tullakseen tiedetyksi ja hallituksi alalohkoihin paikallistetuilla mielillä. Me emme voi tietää, me emme voi kontrolloida, me emme voi hallinnoida koko globaalin mielen voimaa.

Mutta me voimme hallita ainutkertaista prosessia, joka tuottaa ainutkertaista yhteiskunnallisen elämän maailmaa. Tätä autonomia on tänään.

Suomentaneet Mikko Jakonen ja Jukka Peltokoski

6. SOTURI, KAUPPIAS, VIISAS

Kun miljoonat ihmiset ympäri maailmaa tulivat kaduille helmikuun 15. päivänä 2003 pysäyttääkseen sodan, monista tuntui kuin globaali valta olisi menettämässä kaiken konsensuksen, ja että tämä voisi merkitä sen kriisin alkua. Mutta valta ei enää perustu konsensukseen, vaan terroriin, tietämättömyyteen ja teknotaloudellisiin rahallisiin ja psyykkisiin *automatismeihin*, joita politiikka ei kykene enää kontrolloimaan eikä joukkotoiminta muokkaamaan tai pysäyttämään.

Seuraavina päivinä opimme, että valtavien mittasuhteiden rauhanliike ei riitä sodan pysäyttämiseksi ja että demokratialla ei ole välineitä niiden sotilaallisten automatismien supistamiseen, jotka terrorismi ja turvallisuusvainoharha ovat panneet liikkeelle. Vaikka yleisen mielipiteen enemmistö vastustaa sotaa, siihen johtavaa dynamiikkaa ei pysäytetä. Terrori on poliittinen sijoitus, johon Bushin hallinto laittoi kaikki panoksensa. Ei ole tarpeen luoda konsensusta diskursiivisilla, propagandistisilla ja ideologisilla välineillä, riittää, että käytetään terroriin perustuvia psyykkisiä automatismeja. Terrori on syntynyt ennen terrori-iskuja, se on syntynyt julmasta ja jatkuvasta kilpailusta, jonka periaate *mors tua vita mea* on juurruttanut pysyvästi jokaisen yksilön mieleen.¹

1900-luvun historia on kolmen hahmon konfliktien ja liittoumien historiaa. *Viisas* on ihmistyön perillinen ja kantaa viisautta, jonka työn tekojen ääretön peräkkäisyys ja työstä kieltäytymisen tekojen ääretön sarja ovat kasanneet. Työstä kieltäytyminen saa aikaan älyn kehityksen liikkeen. Äly on työstä kieltäytymistä, joka toteutuu sosiaalisesti käyttökelpoisessa muodossa. Älyn vuoksi tulee

¹ ”Sinun kuolemasi, minun elämäni.” – *Suom. huom.*

mahdolliseksi korvata ihmistyötä koneilla. Työstä kieläytymisen vuoksi tiedettä pusketaan eteenpäin, kehitetään, pannaan käytäntöön. Nykyaikainen tiede on ollut alusta saakka tietoinen tehtävästään tässä suhteessa.

Tieto lisää inhimillistä kapasiteettia tuottaa käyttökelpoisia asioita ja vapauden tiloja kaikille ihmisille supistamalla työaikaa, joka on välttämätön yhteiskunnan tarvitsemien asioiden tuottamiseksi. Tämä tarkoittaa, että tietäminen on sitä, että on valtaa. *Kauppias* ja *soturi* haluavat kääntää tiedon vallan välineeksi. Tätä varten niiden on kukistettava viisas. Mutta tämä ei käy helposti, koska tieto ei siedä hallitsemista. Siksi soturi ja kauppias turvautuvat ansioihin ja petokseen alistaaakseen ajattelevan voiman rahan ja väkivallan voimalle.

Ihmiskunnan yhteinen intressi

Robert Jungk kertoi vuonna 1958 kirjassaan *The Training Witches* ydinpommin keksimiseen johtaneen Manhattan-projektin historian välityksellä, kuinka toisessa maailmansodassa soturi vangitsi viisaan. Ryhmä tiedemiehiä joutui vastakkain kiristyksen kanssa: Hitler saattaisi olla valmistelemassa ydinpommeja. Meidän on kiirehdittävä, ehdittävä ennen häntä. Jungkin mukaan keksällä 1939 kaksitoista miestä, Manhattan-projektissa työskennelleet fyysikot, olisivat voineet pysäyttää atomipommien rakentamisen. Mutta he menettivät mahdollisuutensa eivätkä kyenneet ratkaisevasti muokkaamaan ajatuksiaan ja tekojaan niin, että ne vastaisivat tieteellisten keksintöjen tulevia seurauksia; eikä heillä ollut sellaisessa kriittisessä tilanteessa riittävästi uskoa alansa perinteisiin. Sodan lopussa von Weizsäcker kommentoi: ”Se tosiasia, että olimme perhe, ei riittänyt; ehkä meidän olisi pitänyt olla kansainvälinen elin, jolla olisi ollut kurinpitollista valtaa jäseniinsä. Mutta onko sellainen mahdollista nykyaikaisessa tieteessä?”

Weizsäckerin sanoista löydämme ongelman, jonka kohtaamme täydellisesti ilmaistuna taas puoli vuosisataa myöhemmin: minkä organisaatiomuodon ja mitkä säännöt tiedon tuottajat voivat luoda itselleen, jos haluamme estää poliittista, taloudellista ja sotilaallista valtaa käyttämästä tietoa tarkoituksiin, jotka ovat asiaankuulumattomia tiedon itsensä kannalta ja ennen kaikkea vastakkaisia ihmiskunnan yhteiselle intressille? Manhattan-projektin yhteydessä USA:n hallituksen onnistui saada tiedemiesten ryhmä vakuuttuneeksi siitä, että sen kiristykseen on antauduttava. Hiroshima oli seuraus siitä, että viisas antautui soturille.

Sillä hetkellä alkoi kamppailu viisaan vapautumiseksi soturista, ja se kulmineitui vuonna 1968. 1968 edusti ensinnäkin viisaan kieltäytymistä tietonsa lainaamisesta soturille sekä kieltäytymistä päätöksestä asettaa viisas yhteiskunnan palvelukseen. Sitten kauppias tuli mukaan vientelemään viisasta ja alistamaan hänen tietoaan teknologiallisten automatismien hallintaan. Tiedon totuuden arviointi alistetaan kilpailun, taloudellisen tehokkuuden ja maksimaalisen voitontavoittelun kriteereille.

Thatcherin ja Reaganin avaaman seuraavan 20 vuoden jakson aikana tieto on pantu töihin täydellisen pääomasta riippuvaisuuden olosuhteissa. Tiede on liitetty teknologian automatismeihin, ja siltä on riistetty mahdollisuus vaikuttaa päämääriin, jotka ohjaavat sen funktionaalista toimintaa. Tiedon intensiivinen soveltaminen tuotantoon konkretisoituu sellaisen digitaalisen teknosfäärin luomisessa, joka saa aikaan ainutlaatuisen voimakkaita seurauksia. Mutta tämä voima alistetaan teknisille automatismeille, joissa valta artikuloidaan. Voittotulouden kategorioiden rajoittamana teknologia kasvattaa työn tuottavuutta ja lisää samanaikaisesti kurjuutta, ihmisten alistamista palkkatyöhön, yksinäisyyttä, onnettomuutta ja psykopatiaa.

Muistan, kuinka ollessani lapsi 1950-luvulla, minua kuten kaikkia muitakin kiehtoi ajatus, että saisimme elää

vuoden 2000. Sanomalehdillä oli tapana kirjoittaa, että vuonna 2000 kaikki ihmiskunnan ongelmat olisi ratkaistu, koska teknologia varmistaisi rauhan, vapauden ja yltäkylläisyyden. Nyt kun vuosi 2000 on tullut ja mennyt, rauhan sijasta maailman yllä roikkuu sota aiemmin kokemattomalla tavalla, atomipommit lisääntyvät kaikkien uskontojen fanaatikkojen käsissä. Vapauden sijasta kiistatonta valtaa pitävät taloudelliset tärkeysjärjestykset, yltäkylläisyyden sijasta kahdessa kolmasosaa maailmasta on orjuutta, kurjuutta ja nälkää. Markkinasääntöjen fanaattinen soveltaminen on tuottanut tämän mielettömyyden. Olemme kiitämässä kohti katastrofia.

Tutkijoiden liike

Minkäänlaisessa uudistamisen ja muutoksen projektissa ei ole järkeä, ellemmme ole valmistautuneita määrittämään uudelleen tämän kilvan suuntaa, eikä kilpailun suunnasta voi päättää soturi tai kauppias. Vain viisas voi toteuttaa sen. Vain inhimillisellä tiedolla, joka seuraa omia sääntöjään, tärkeysjärjestyksiään ja mahdollisuuden linjojaan, on oikeus määrittää uudelleen tuotannon ja vaihdon säännöt. Ainoastaan naiset ja miehet tiedon subjekteina voivat päättää mihin suuntaan maailma liikkuu.

Tämä on Seattlessa vahvistettu uutuus: kauppiaille ei ole oikeutta päättää miljoonien ihmisten elämästä oman taloudellisen voittonsa perusteella. Vain tutkijoiden liike, kognitariaatin autonomisesti organisoitunut korkean teknologian liike, voi pysäyttää finanssikorporaatioiden diktatuurin. Seattlessa 1999 esiin räjähtänyt globaali liike osoitti kohti tiettyä suuntaa: eettisesti motivoituneen tiedon on ohjattava globalisaatiota. Sen on tultava voimaksi kaikkien naisten ja miesten käsissä, ei ainoastaan vähemmistön vallaksi.

Seattlesta alkaen esiin nousi liike, joka tähtää kognitiivisen työn sosiaaliseen, episteemiseen ja teknologiseen

rekombinaatioon. Tämä edellyttää, että tieteellinen tutkimus on autonomista suhteessa kauppiaiden intresseihin. Tämä tietoisuus on kasvanut siitä saakka: miljoonat ihmiset maailmassa ovat alkaneet vaatia aivojen autonomiaa voitosta. Informaatioteknologian alueella olemme todistaneet avoimen lähdekoodin käytäntöjen leviämisen; bioteknologisilla ja farmakologisilla sektoreilla on ollut käynnissä kamppailu älyllisen innovaation tuotteiden vapaasta saatavuudesta; informaatiomedian syklissä on levinnyt aktivismi.

Tiedon yksityistäminen

Pääoma seuraa liberalistisen ideologian ohjeita ja reagoi kollektiivisen tiedon pakonomaisella yksityistämällä ja kokeilemisen alistamisella taloudelliselle kilpailulle. Kollektiivisen tiedon yksityistäminen on kohdannut vastarintaa ja vastustusta kaikkialla. Kognitiotyöläiset ovat alkaneet tajuta, että heidän potentiaalinsa on ylivertainen suhteessa kauppiaan valtaan. Koska älytyö on tuottavan näyttämön keskuksessa, kauppialla ei enää ole hallussaan juridisia tai materiaalisia välineitä saattaa yksityisomaisuuden periaatetta väkisin voimaan. Ottaen huomioon, että yhteiskunnallisessa tuotannossa arvokkaimmilla hyödykkeillä on immateriaalinen ja kopioitava luonne, olemme saaneet selville, että hyödykkeiden yksityisessä haltuunottamisessa ei ole mitään järkeä. Samalla teollisen yhteiskunnan materiaalien hyödykkeiden yksityistämistä ylläpitävät syyt ovat heikentyneet. Kun tuote kulutetaan semioottisen pääoman ja kognitiivisen työn piirissä, se pysyy saatavilla sen sijaan, että se katoaisi. Samalla sen arvo kasvaa sitä enemmän, mitä enemmän sitä käytetään. Näin verkostotalous toimii, ja juuri tämä on ristiriidassa sen yksityisomaisuuden periaatteen kanssa, johon kapitalismi tähän on saakka perustunut.

Tämän näkökulman leviämisestä asti soturi on tullut takaisin näyttämölle vanhan talouden öljypohattojen ja asevalmistajien kera. Yhteiskunnallisen työn poimuissa 1990-luvun aikana kasautunut surun, pelon ja levottomuuden määrä on nyt käännetty fanaattisuudeksi, aggressiivisuudeksi ja identiteettiä koskevaksi pakkomielleeksi. Kauppias on turvautunut soturiin alistaakseen viisaan jälleen kerran. Bill Gates liittoutui George Bushin kanssa. Kollektiivisen älyn ryöstänyt kauppias liittoutui idioottisoturin kanssa ja yhdessä he yrittävät tukahduttaa minkä tahansa viisauden, alistaa tiedon voitolle ja vallalle kerta kaikkiaan.

Sen johdosta, että 1990-luvulla pörssimarkkinat avatiin massoille, joukko-osallistuminen pääoman voittoon oli mahdollista. Tämä johti dotcom-talouteen. Tämä avasi myös mahdollisuuden valtavalle kognitiotyöläisten itseorganisaation prosessille. Kognitiotyöläiset sijoittivat kykynsä, tietonsa sekä luovuutensa ja löysivät keinot, joilla luoda yritys pörssimarkkinoilla. Useiden vuosien ajan tämä yritysmuoto oli finanssipääoman ja kognitiivisen työn kohtaamisen paikka korkealla tuottavuuden asteella. Uusi itsellisen yrittäjyyden muoto ylisti yhtä aikaa työn autonomiaa ja sen riippuvuutta markkinoista.

Vuosikymmenen keskeytymättömän kasvun ja kognitiivisen työn sekä rekombinoituvan pääoman yhteiskunnallisen liittoutuman jälkeen tämä liittouma murtui. Huhtikuussa 2000 alkanut pörssiromahdus oli pääoman ja kognitiivisen työn suhteen poliittisen kriisin alku. Monet eri tekijät aiheuttivat tämän murtuman. Ensinnäkin kognitiivisen työn psyykkisten ja yhteiskunnallisten energioiden romahtaminen: ylenmääräinen hyväksikäyttö, elämänrytmien kiihtyminen, matkapuhelimesta tavoitettavien työläisten 24 tunnin työpäivä, masennus ja stimuloivien lääkkeiden liiallinen käyttö hypertyön vauhdin ylläpitämiseksi ovat johtaneet kognitiotyöläisen masentavaan vaiheeseen. Romahdus tuli sisältäpäin. Samanaikaisesti tapahtui monopolistinen hyökkäys dotcom-

arnejaa, kognitiotyöläisten rintamaa ja vapaita markkinoita vastaan. Rajojen määrittäminen kokeilemiselle, monopolististen standardien määrittäminen sekä monopolien ja poliittisen vallan välinen liittouma ovat hämmästyttäneet diffuusin talouden sanattomaksi. Sitten monopolistinen vastavallankumous alkoi ja luotiin olosuhteet siirtymälle verkostotaloudesta sotatalouteen.

Uusi talous oli todistanut kognitiivisen työn itseorganisaation prosessin kukoistuksen yrityksen muodossa, mutta samoina vuosina ryöstävä ryysyporvaristo tuli esiin ottaakseen hyödyn perinteisten kapitalististen sääntöjen kriisistä ja kaapatakseen itselleen valtavia osuuksia yhteiskunnallisesta pääomasta, kuten kaikki Enronin jälkeiset romahdustapaukset osoittavat. Pitkällä aikavälillä uusliberalismi ei ole suosinut vapaita markkinoita, vaan monopoleja.

Tässä vaiheessa, samalla kun kriisi suisti maahan Bushin hallintoon yhteydessä olleet ryhmät ja vei kaiken niiden uskottavuuden ja vallan, nuo lentokoneet putosivat taivaalta lähes ihmeenomaisesti ja synnyttivät uuden rajoittamattoman väkivallan aikakauden, jolla valta menetettyään legitimizeerinsä legitimoivat itsensä sodan kautta. Mutta sodassa näkökulmat määritetään uudelleen. Natsi-liberaali, aggressiivinen kapitalismi manasi esiin sodan haamun puolustaakseen horjuvaa valtaansa, mutta mitä tahansa voi tapahtua tämän sodan aikana, jota läntisen väestön suuren enemmistön omatunto ja elämäntyyli ei voi hyväksyä.

Ennen kaikkea voisi tapahtua se, että kognitiivinen työ alkaisi tuottaa organisoitua ja itsetietoista muotoa sisäiselle murtumalleen. Ongelma, josta Weizsäcker puhuu, on tänään kiireellisen tärkeä: onko mahdollista käynnistää sellainen tieteilijöiden itseorganisoituminen, joka perustuu tieteen autonomiaan vallasta? Tämä ei enää ole pienen ydinfysiikkoryhmän huolenaihe, se on yhteinen huolenaihe miljoonille ja taas miljoonille tieteen, teknologian, hallinnon, koulutuksen ja terapian aloilla työskenteleville ihmisille.

Kognitariaatin rauhaa rakastavalla armeijalla on avain, jolla se voi purkaa kapitalismin itseään vahvistavat automatismit.

Suomentanut Markus Termonen

7. ONNETTOMUUDEN TEHDAS JA KOGNITARIAATTI

MF: Kirjassasi *La fabbrica dell'infelicità* kuvailet luokkamudostumaa, kognitariaattia, tietotyöläisen ja proletariaatin yhteensulautumaa, joka työskentelee ”niin sanotuissa ammateissa”. Olet lisäksi aikaisemmin käyttänyt virtuaalisen luokan käsitettä. Mitkä ovat kognitariaatin piirteitä ja kuinka se voidaan erottaa tästä hieman korkeammasta kerrostumasta, jota Kroker ja Weinstein kuvaavat teoksessaan *Data Trash*?¹

Bifo: Minulla on tapana viitata virtuaalisen luokan käsitteeseen, joka on itse asiassa luokka, jota ei ole olemassa. Se on ainoastaan tietotyöläisten tuottavien mikrotoimintojen fraktaalisen meren abstraktio. Se on hyödyllinen termi, mutta se ei pysty sisällyttämään virtuaalisia tehtäviä suorittavien ihmisten olemassaoloa (yhteiskunnallista ja ruumiillista). Virtuaalityöntekijöiden yhteiskunnallinen olemassaolo ei ole virtuaalista; virtuaalisen työntekijän aistiva ruumis ei ole virtuaalinen. Siksi puhun mieluummin kognitiivisesta proletariaatista, *kognitariaatista*, jotta voisin painottaa verkkotalouden kanssa tekemisissä olevien työläisten aineellista (tarkoitin fyysistä, psykologista, neurologista) tautia.

MF: Postfordismin poliittis-taloudellinen teoretisointi, jolla on pitkät juuret italialaisessa aktivismissa ja jota on

¹ Haastattelu tehtiin Bifon kanssa sähköpostitse toukokuussa 2001. Siinä keskitytään tuolloin tuoreen kirjan *La fabbrica dell'infelicità. New economy e movimento del cognitariato*. (”Onnettomuuden tehdas. Uusi talous ja kognitariaatin liike”, Derive Approdi 2001) teemoihin, jotka kuvailevat kognitariaatin muotoutumista. Haastattelijoina toimivat Matthew Fuller ja snafu.

ajateltu 1960–70-luvuilta lähtien, on tänään vakiintunut tapa, jolla jälkiteollisia työolosuhteita kuvataan. Sinä edustat yhtä muunnosta tästä, sellaista, joka ehdottaa, että koko tämän muutoksen poliittista dynamiikkaa ei ole vielä ymmärretty. Kuinka voimme kuvata siirtymää yhteiskunnallisesta tehtaasta onnettomuuden tehtaaseen?

Bifo: Semiopääoma laittaa neurofyysiset voimat työhön ja alistaa ne koneelliselle vauhdille. Se pakottaa meidän älyämme, meidän emotionaalista kovalevyämme, seuraamaan verkkotuottavuuden rytmiä. Kybertila ”ylilataa” kyberajan, koska kybertila on rajoittamaton alue, jonka nopeus voi kiihtyä ilman esteitä. Mutta kyberaikkaa (huomion, muistin, kuvittelun aikaa) ei voida nopeuttaa yli rajan, muuten se murtuu... Ja se on itse asiassa murtumassa, romahtamassa hypertuotannollisuuden stressin alla. Paniikkiepidemia leviää läpi yhteiskunnallisen mielen alueen. Paniikin purkausta seuraa masennusepidemia. Tämän hetkinen uuden talouden kriisi tulee nähdä tämän hermoromahduksen seurauksena.

Kerran, kauan sitten Marx puhui ylituotannosta, tarkoittaen saatavilla olevien hyödykkeiden ylenmääräisyyttä, jota yhteiskunnalliset markkinat eivät voineet ottaa vastaan. Nykyään yhteiskunnallinen mieli on se, jota vastaan hyökätään ylenmääräistä huomiota vaativien hyödykkeiden jakelulla. Tämän vuoksi yhteiskunnallisesta tehtaasta on tullut *onnettomuuden tehdas*: verkkotuotannon valmistuslinja riistää suoraan virtuaalisen luokan emotionaalista energiaa. Olemme tulossa tietoisiksi siitä, joten me kykenemme tunnistamaan itsemme kognitariatiksi. Liha, ruumis, halu, jatkuvassa sähkötuoliteloituksessa.

snafu: Tämä avaa kirjassasi mielenkiintoisen pohdinnan koskien vaiennettua suhdetta vapaan ja tuottavan ajan välillä. Fordistisessa tehtaassa työaika on toistavaa ja vieraannuttavaa. Työläiset alkavat elää toisaalla välittömästi kun he jättävät työpaikan. Tehdas joutuu konfliktiin työ-

läisen ”luonnollisten halujen” kanssa. Postfordistisessa mallissa tuottavuus sen sijaan ottaa sisäänsä työläisten yhteiskunnalliset ja psykologiset kapasiteetit. Tällä tavalla vapaa-aika menettää kasvavassa määrin kiinnostavuutensa sen hyväksi, mitä kutsut nykyaikaiseksi työn uudelleen affektivoimiseksi. Toisaalta kuvaillet verkkotaloutta jättimäisenä ”aivonsyöjänä”. Kysymykseni koskee ilmeistä ristiriitaa, jonka tämä kaksoisliike sisältää. Kuinka on mahdollista, että ihmiset ovat samaan aikaan sekä erittäin kiinnittyneitä työhönsä että siitä uupuneita. Mitkä psykologiset syyt ajavat ihmiset rakentamaan omia hähkejään?

Bifo: Jokainen verkkotaloudessa mukana oleva henkilö tietää tämän paradoksin oikein hyvin. Se on yhteiskunnallisen identiteetin paradoksi. Me tunnemme itsemme motivoituiksi ainoastaan yhteiskunnallisen roolimme kautta, koska aistillinen elämä on enemmän ja enemmän anorektista, enemmän ja enemmän virtualisoitua. Samaan aikaan me koemme elämämme aistillisuuden purkautumisen, koska olemme pakkomielteen tavoin kiinnostuneita yhteiskunnallisesta performanssista. Tämä on taloudellisen paluupostin vaikutus, päivittäisen elämän lisääntyvä kulu: meidän täytyy työskennellä enemmän ja enemmän, jotta voisimme ansaita tarpeeksi rahaa kustantaaksemme kalliin elämäntapamme, johon olemme totuneet. Mutta se on myös vaikutusta kasvavasta investoinnista haluun yhteiskunnallisen performanssin, kilpailun ja tuottavuuden kentällä.

snafu: Siirryttäessä materiaaliselle tasolle taloudelliset olosuhteet vaikuttavat melko merkityksettömiltä kognitartaatin muotoutumiselle. Me kaikki kuitenkin tiedämme, että verkkotalouden sisällä on suunnattomia eroja. Ajatteletko, että kaikki kognitiotyöläiset elävät ruumiissaan yhtenäisen riiston tason? Ja mitä nämä työläiset todella vaativat, enemmän rahaa vai enemmän vapaa-aikaa? Luuletko, että hypertuottavuudesta johtuva stressi on

ainoa tekijä virtuaalisen luokan itsetietoisuuden mahdollisessa ilmaantumisessa?

Bifo: En ajattele lainkaan, etteikö taloudellisilla olosuhteilla olisi merkitystä. Tiedät, että ihmiset ovat pakotettuja hyväksymään matalat palkat, joustavan ja rajoittamattoman riiston, työpäivän ilman rajoja, koska jokaisesta yksittäisestä yhteiskunnallisen suhteen fragmentista on tullut kallis. Ennen liberaalia vimmaa saatoit viettää yön ystävien kanssa ja kuljeskella ympäri kaupunkia pienellä rahalla tai kokonaan ilman rahaa. Nykyään, liberaalin terapian jälkeen, jokainen ihmissuhde on asetettu markkinoille. Ilmaisuus on kadonnut ihmissuhteiden maastosta. Tämän vuoksi jokainen ihmissuhde on vähemmän ja vähemmän inhimillinen.

MF: Tästä seuraten, millä tavoilla ihmiset kehittävät vastarinnan, organisaation ja solidaarisuuden muotoja, jotka muuttavat kontrollin algoritmeja heidän edukseen kognitariaatin liikkeessä. Toisin sanoen, mitä muotoja – kun otetaan ero alkuperäisen otsikon *felicitan* ja englannin *happinessin* välillä – saattaisi onnellisuuden tuotanto saada?

Bifo: Vastarinta on jälkeenjäänyttä. Jotkut ihmiset luovat edelleen yhteiskunnallisia verkostoja, kuten sosiaalikeskuksia Italiassa. Nämä ovat paikkoja, joissa tuotanto, vaihto ja päivittäinen elämä ovat suojattuja lopulliselta kauppatavaraksi muuttamiselta. Mutta tämä on jääne proletaarisen yhteisön ajalta. Tämä perintö täytyy säilyttää, mutta en näe tulevaisuuden nousevan tällaisesta vastarinnasta. Näen sen *rekombinaation* prosessissa. Näen tämän liikkeen, joka leviää ympäri maailmaa aina Seattlen kapinoista lähtien, kognitiivisen työn itseorganisaation globaalina liikkeenä. Kuten tiedät, en näe tätä liikettä vastarintana globalisaatiolle. En alkuunkaan. Tämä on globaali liike yhtiökapitalismia vastaan. Ongelma on: mistä se saa kykynsä? En ajattele, että tämä on marginali-

soitujen, työttömien, maanviljelijöiden tai tehtaiden dekolonisointia vastaan taistelevien tehdastyöläisten liike. Totta kai nuo ihmiset ovat osa liikettä kaduilla. Mutta tämän liikkeen ydin lepää kognitiotyöläisten itseorganisaation tietoisessa prosessissa ympäri maailman, kiitos netin. Tämä liike edustaa mielestäni kognitariaatin toteuttamaa netin teknisten kohtauspintojen tietoista rekombinointia. Tieteilijät, tutkijat, ohjelmoijat, mediatyöläiset, jokainen verkottuneen *general intellectin* kerrostuma tulee polarisoimaan ja muotoilemaan uudelleen sen *epistemen*, sen luovan toiminnan.

MF: Sinä osallistuit mielenosoituksiin OECD:tä vastaan Bolognassa. Mitä ovat ne kaikkein hyödyllisimmät taktikat, joiden näet kehittyvän tuossa liikkeessä ja muualla? Mitä ovat ne seikat, jotka kenties liittävät kognitariaatin toisiin ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin aiheisiin?

Bifo: En ajattele, että katu on se paikka, jossa tämä liike tulee kasvamaan. Se syntyi symbolisesti kaduilla. Katumellakka on ollut symbolinen räjäyttävä, mutta verkko-mellakka on todellinen muutoksen prosessi. Kun 80 000 ihmistä toimi Seattlen kaduilla, kolme–neljä miljoonaa ihmistä (ne, jotka olivat virtuaalisessa yhteydessä mielenosoitukseen, kiitos internetin) otti osaa suuressa virtuaalisessa tapaamisessa ympäri maailman, chataten, keskustellen, lukien. Kaikki nuo ihmiset ovat kognitariaattia. Niinpä ajattelen, että globaali liike yhtiökapitalismia vastaan on absoluuttisen oikeassa, kun se menee kaduille, organisoiden blokkeja, kuten Seattlessa, Prahassa, Bolognassa ja Quebec Cityssä, ja ensi heinäkuussa Genovassa. Mutta tämä on ainoastaan symbolista toimintaa, joka ruokkii sitä todellista sabotaasin ja rekombinaation liikettä, joka täytyy organisoida jokaisessa laboratoriossa, jokaisessa paikassa, jossa kognitariaatti tuottaa ja luo yhteiskunnallisen kudoksen teknisiä kohtauspintoja. Teol-

linen työväenluokka tarvitsi poliittisia puolueita organisoidakseen autonomiaa, kamppailua, itseorganisaatiota, yhteiskunnallista muutosta. Kognitariaatin verkottunut luokka löytää välineen itseorganisaatioon samasta verkosta, joka on väline sen riistoon. Kun taas pohditaan katu-kamppailujen muotoja, ajattelen, että meidän pitäisi olla varovaisia. Tämä liike ei tarvitse väkivaltaa, se tarvitsee henkisen työn prosesseissa kasvavan piilotetun kapinan teatralisointia. Mentaalinen työ, joka on kerran organisoitu ja tietoisesti johdettu, voi olla hyvin häiritsevää kapitalistiselle hallinnolle. Ja se voi olla hyvin käytännöllistä teknologian ja sen yhteiskunnallisen käytön suhteen rekombinaatioissa.

snafu: Haluaisin tietää, mitä ovat ”vastarinnan avainsanat jokaisessa laboratoriossa”, kuten mainitset, ja kysyä, mitä yhteiskunnallisen kudoksen tekniset kohtauspinnat ovat? Erityisesti haluaisin ymmärtää, että kun mainitset tekno-sosiaaliset kohtauspinnat, viittaatko ei-omaisuutta tuottaviin järjestelmiin, kuten Linuxiin, vai onko sinulla laajempi näkökulma. Mutta myös: kuvaako vapaiden ohjelmistojen ja avoimen koodin ohjelmistojen jaettu tuotto kääntymää pois kapitalismista vai kohtaammeko vain viimeisen, kapitalismille parhaiten sopivan tavan toimia tässä historiallisessa vaiheessa? Tietääkseni niin sotilastoimijat ja yhtiöt kuin hakkeripiiritkin käyttävät ja kehittävät vapaita ohjelmistoja...

Bifo: En näe asioita tällaisella antagonistisella (dialektisella) tavalla. Tarkoitan, että en ajattele vapaan ja avoimen koodin ohjelmien olevan kapitalismin ulkopuolella. Vastaavasti en ajattele, että työläisten kollektiivinen lakko ja itseorganisaatio vanhassa fordistisessa tehtaassa oli kapitalismin sfäärin ulkopuolella. Mikään ei ole kapitalismin sfäärin ulkopuolella, koska kapitalismi ei ole dialektinen totaliteetti, joka olisi puettu ylitettäväksi (*Auf-heben*) uuden totaalisuuden kautta (kuten kommunismin tai jonkin

sellaisen). Pääoma on sen aktiivisuuden kognitiivinen kehys, semioottinen kehys, joka on upotettu yhteiskunnalliseen mieleen ja ihmisen *tekhneen*. Kamppailu kapitalismia vastaan, työstä kieltäytyminen, ajoittaiset autonomiset alueet, avoin ja vapaa koodi... Kaikki tämä ei ole uutta totaalisuutta, se on dynaaminen rekombinaatio, joka antaa ihmisille mahdollisuuden löytää itselleen autonomian tilaa ja työntää kapitalismia kohti kehittyvää innovaatiota.

snafu: Toinen kysymys koskien verkkoa. Sitä voidaan käyttää välineenä itseorganisaatioon, mutta se on myös tehokas kontrolliväline. Ajatteletko, että verkossa kehittyvät uusia elämänmuotoja? Tarkoitan, voiko verkko taata uudenlaisen poliittisen tietoisuuden nousun, jota voitaisiin verrata siihen, mikä kehittyi massapuolueissa? Tällä hetkellä globaalit verkostot, kuten nettime, Syndicate, Rhizome ja Indymedia, ovat enemmän alustoja tiedon vaihtamiselle kuin todellisia infrastruktuureja, jotka tarjoaisivat tukea, koordinaatiota ja todellista yhteistyön tasoa (ilman muutamia poikkeuksia, kuten Toywar). Näetkö, että kognitariaatin verkostot kehittyisivät tiedon jakamisen keinoista kohti vakiintunutta infrastruktuuria? Kuinka erilaiset yhteisöt, kuten hakkerit, aktivistit, netti-taiteilijat, ohjelmoitsijat, nettisuunnittelijat, tulevat määrittelemään yhteisen agendan? Tällä hetkellä jokainen niistä näyttää minusta juuttuneen omiin aiheisiinsa, silloinkin kun he ovat samalla postituslistalla...

Bifo: Verkko on uudelleensyntynyt alue ja se ei vaikuta ainoastaan tietoiseen ja poliittiseen käyttäytymiseen. Se tulee myös rajaamaan uudelleen antropologian ja kognition. Internet ei ole poliittisen organisaation keino (väline), eikä se ole informaation keino (väline). Se on julkinen alue, antropologinen ja kognitionaalinen ympäristö. Kuulin vastikään, että monet tieteilijät ympäri maailmaa kamppailevat saadakseen julkisin varoin rahoitetun tulosten julkaisukanavan:

Tieteilijät ympäri maailmaa kapinoivat yksityisten yhtiöiden muodostamaa voimakasta ryhmää vastaan. Yritykset yrittävät lukita vuosikymmeniä julkisesti rahoitetun länsimaisen tieteellisen tutkimuksen tulokset kalliisiin, ainoastaan tilauksesta -tyyppisiin elektronisiin tietotietoihin. Tämä käytäntö ei ole mitään muuta kuin tieteellisen tutkimuksen hedelmien kontrollia: miljoonia sivuja tieteellistä informaatiota, joka saattaa sisältää aitsin parantamisen, halvan avaruusmatkailun tai ihmismielen toiminnan salaisuudet.

Internet on samanaikaisesti sekä yhteiskunnallisen tuotannon että itseorganisaation paikka.

MF: MayDay-mielenosoitusten jälkeen Lontoon keskustassa useat tuhannet poliisit pidättivät vastaavan määrän mielenosoittajia tunneiksi. Tämä vaikuttaa minusta aivan siltä kuin poliisi olisi määrännyt itsensä opettamaan ihmisille, että paikallaan pysyttelemine on virhe. Varmastikin uusia kollektiivisen liikkumisen tapoja on keksitty ja monia niistä on koeteltu kaduilla. Mutta ehkä muiden ajankohtaisten asioiden joukossa on myös vastahakoisuutta tai hermostuneisuutta siitä, että tehtäisiin jotain konkreettista, koskien vallan käyttöä sillä tavalla, että siinä olisi riski toistaa ne rasitukset, joita me kaikki olemme kokeneet. Yhtäältä voidaan sanoa, että tämä heikkous on vahvuus (jos se ei ole ainoastaan julkinen ilmaisu epämääräisestä moraalilisesta pahoinvoinnista), mutta toisaalta se voidaan ymmärtää nimenomaan tuloksena ihmisten tietoisuudesta siitä, että heidän toimintansa ovat aina implikoituja mediaalisen reitaraation monitasoiseen verkostoon. On keskittyneitä verkostoja, jotka stratifioivat ja vangitsevat ihmisiä kuten CCTV:n tapauksessa, mutta myös verkostoja, jotka ovat diffuuseja, mutta silti sisältävät, kuten sanot, ”riistämistä”. Mitkä näin ollen ovat ne tavat, joilla väität tämän verkkokapinan luovan muutosta tai laajentavan sen poliittista vahvuutta?

Bifo: Näen kaksi erilaista (ja yhteydessä toisiinsa olevaa) globaalin kapinan vaihetta. Ensimmäinen on symbolinen

toiminta, joka ottaa paikkansa kadulla, toinen on kognitiivisen työn, tieteilijöiden, tutkijoiden itseorganisaation prosessi, joka antaa julkisen pääsyn kognitiivisen tuotannon tuloksiin, päästäen ne vapaaksi yritysten hallinnasta. Tämä saattaa kuulostaa paradoksaaliselta. Fyysinen aktio kohdattaessa poliisi kaduilla, IMF:n, WTO:n ja G8:n ikkunoiden alla viheltäminen, tämä on ainoastaan symbolinen laukaisin todelliselle muutokselle, joka tapahtuu mentaalissa ympäristössä, eteerisessä kybertilassa.

MF: Palataan aiheeseen koskien ruumiiden suhdetta koneisiin, joilla ne työskentelevät, ja informaatiojärjestelmiin, joita ne osaltaan muodostavat. Näyttää siltä, että tässä on kaksi linjaa. Ensimmäinen on suhteellisen suora huomio tietokoneilla tehtävän työn ergonomisiin olosuhteisiin, toistuva selkärankavamma, selkäydinsyndrooma, silmien väsymys, tilanne, jossa tullaan puhelimen jatkeeksi puhelinkeskuksesta. Toinen on se, kuinka ruumiita avataan tiloihin, jotta informaatiojärjestelmät voivat tutkia niitä. Ilmiselvä esimerkki tästä on tapa, jolla geneettistä materiaalia ajatellaan jonain sellaisena, mitä voidaan eristää ja muuttaa tiedostoiksi. Silti geneettinen materiaali nähdään myös ”toimijana”, jonka tarkoituksena on jakaa ”tietoa” lihaan, joka välittää ja realisoi sen ohjeet, ja jonka me näemme tarjoavan järjen ruumiiden ”kehitykselle”. Tähän liittyy – mutta se tapahtuu paljon laajemmassa mittakaavassa – lisääntynyt mielenkiinto sitä kohtaan, mikä voidaan ymmärtää informaation käsittelysairautena. Vastikään eräs tutkimus esimerkiksi väitti, että 70 %:lla miehistä on jonkin muodon autismi. Kaikkein mielenkiintoisinta tässä on se, että joidenkin näiden syndroomien idea – kuten Aspergerin syndrooma, josta Bill Gatesin on usein spekuloitu kärsivän – nähdään nykyään yhä useammin jollain tavalla tuottaviksi. Mitä tämä saattaisi tarkoittaa koskien sitä tapaa, jolla terveyden käsitettä käytetään suhteessa informaation ja tuottavuuden käsitteisiin?

Bifo: En kykene vastaamaan kysymykseesi kunnolla, koska se koskee niin monia sellaisia tiedon aloja, joista olen ainoastaan kuullut. Näen, että globaali mieli luo tavallaan globaalin ruumiin, joka on etäisten organismien jatkuvuutta, organismien, jotka ovat liittyneitä toisiinsa epäorgaanisen elektronisen verkon kautta. Globaali ruumis on netin tuottava ruumis, mutta se on myös tila, jossa virukset leviävät, tarttumisen tila. Niinpä terapian tulisi myös toimia samalla tasolla, kollektiivisella tasolla. Tämä on idea terapiasta, jonka Felix Guattari esitti.

MF: On myös selvää, että keinot päästä sisään tähän luokkaan kovenevat, kun sen funktiota tarkennetaan. Englannissa ja muualla koulutuksen alueella on tapahtunut substantiaalinen liberaalin humanismin – joka näki kasvatuksen ”arvona sinänsä” – naamion tippuminen alas kasvoilta siirryttäessä kohti puhtaasti välineellistä ammatillista koulutusta, joka luo uutta työvoimaa. (Tämä heijastuu myös siinä taloudellisessa tuskassa, jota opiskelijat laitetaan kärsimään, jos he ovat valmistumassa.) Sinä olet mukana hypermediakurssilla Bolognassa. Kuinka tietoisuus kognitariatien kokoonpanosta on rakentunut kurssilla?

Bifo: Olen opettanut julkisissa kouluissa nettisuunnittelijoita ja videontekijöitä, mutta minun opetuskokemukseni on hyvin hajanaista, eikä kovinkaan akateemista. Mutta kysymyksesi on hyvin mielenkiintoinen, koska se osoittaa didaktisen teorian tärkeyden. Mitä meidän tulisi opettaa oppilaillemme? Mitä heidän tulisi oppia? Mielestäni meidän tulisi tehdä heidät tietoisiksi kuulumisesta prosessiin, ja samaan aikaan meidän tulisi osoittaa mahdollisuus olla prosessin ulkopuolella. Vaara tiedonsiirron prosessissa on seuraava: Powerpoint-tekniikat luovat uuden tieteen *Novum Organumin*. Tieto, joka pakotetaan yleisesti kysytyjen kysymysten järjestelmään, didaktiikan digitaalinen formalisointi, tiedon metodin ja sisällön formalisointi. Muistat, että Karl Marx kirjoitti jossain,

että proletariaatti on saksalaisen klassisen filosofian perijä. Se oli vain metafora. Mutta nyt voimme sanoa tiukan kirjaimellisessa mielessä, että kognitariaatti on modernin tieteen ja filosofian perijä sekä modernin taiteen ja runouden perijä. Kognitariaatin yhteiskunnallinen vapautus on myös tiedon teknisten vaikutusten omaksumista.

Suomentaneet Mikko Jakonen ja Markus Termonen